

فارسی عمومی

منطبق با سرفصل‌های فارسی عمومی
دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

نویسنده:

سید مرتضی حسینی لرگانی

انشارات آروان

سرشناسه	: حسینی لرگانی، سید مرتضی، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدیدآور	: فارسی عمومی منطبق با سرفصل‌های دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی / مؤلف: سید مرتضی حسینی لرگانی
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	: ۲۸۲ ص
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۱-۲۴۸-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: ادبیات فارسی - مجموعه‌ها - راهنمای آموزشی (عالی)
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۲ ف ۵۷ ح / ۴۰۰۵ PIR
ده بندی دیویی	: ۸ / ۸۰ فا
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۲۳۸۷۵

انتشارات آرون

فارسی عمومی

منطبق با سرفصل‌های دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

مؤلف: سید مرتضی حسینی لرگانی

ناشر: انتشارات آرون

حروفچینی: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۴

چاپ مدیران: ۵۰۰ نسخه

۱۴۰۰ تومان

فهرست

۲۲	مفرد و جمع	۹	مقدمه
۲۴	ذات و معنی	۱۱	فصل اول
۲۴	عام، خاص	۱۱	کلیات ادبی
۲۴	معرفه، نکره (شناس و ناشناس)	۱۱	ادبیات چیست؟
۲۵	مصغر	۱۲	شعر
۲۵	ایزار	۱۲	ادبیات و زبان
۲۵	بخش دوم: نقش‌های اصلی و فرعی اسم	۱۳	رسالت ادبیات
۲۶	نقش‌های اسم در جمله	۱۴	ادبیات و جامعه
۲۶	هسته و وابسته	۱۵	ادبیات و اخلاق
۲۷	وابسته‌های اسم	۱۶	کارکرد ادبیات
۲۷	وابسته‌های پیشین اسم	۱۶	انواع ادبی
۲۷	وابسته‌های پسین اسم	۱۷	ادبیات حماسی
۲۷	مضاف و مضاف‌الیه	۱۷	ادبیات غنایی
۲۷	تفاوت میان مضاف و مضاف‌الیه با ...	۱۷	ادبیات تعلیمی
۲۷	انواع مضاف و مضاف‌الیه	۱۷	داستان
۲۹	بخش سوم: صفت	۱۸	قصه
۲۹	انواع صفت از نظر مفهوم	۱۸	اسطوره
۲۹	۱. صفت بیانی	۱۸	اساطیر توصیفی
۲۹	اقسام صفت بیانی	۱۸	اساطیر توجیهی
۳۰	درجات صفت بیانی	۱۹	افسانه
۳۰	۲. صفت اشاره	۱۹	رمانس
۳۰	۳. صفت شمارشی	۱۹	داستان کوتاه
۳۰	۴. صفت پرسشی	۲۰	رمان
۳۰	۵. صفت تعجبی	۲۱	حکایت تمثیلی
۳۱	۶. صفت میهم	۲۱	تراژدی
۳۱	اقسام صفت از نظر تقدم و تأخر	۲۱	کمدی
۳۱	انواع صفت از نظر ساخت	۲۳	فصل دوم ص
۳۱	بخش چهارم: ضمیر	۲۳	دستور زبان فارسی
۳۱	مرجع ضمیر	۲۳	بخش اول: اسم و انواع آن
۳۱	اقسام ضمیر	۲۳	جامد، مشتق

۴۲	ج: آینده(مستقبل)	۳۲	۱. ضمیر شخصی
۴۲	فعل لازم و متعدی	۳۲	۲. ضمیر مشترک
۴۲	افعال دووجهی(ذووجهین)	۳۲	۳. ضمیر اشاره
۴۲	طریقه‌ی متعدی کردن افعال لازم	۳۲	۴. ضمیر پرسشی
۴۲	فعل معلوم و مجهول	۳۲	۵. ضمیر تعجبی
۴۳	روش مجهول کردن جمله‌ی معلوم	۳۲	۶. ضمیر مبهم
۴۳	وجه فعل	۳۳	۷. ضمیر شمارشی
۴۳	۱. اخباری	۳۳	۸. ضمیر ملکی
۴۳	۲. التزامی	۳۳	کاربرد مؤدبانه‌ی ضمیر
۴۳	۳. امری	۳۳	بخش پنجم: قید
۴۳	۴. شرطی	۳۳	انواع قید از نظر معنی و کارکرد
۴۳	۵. مصدری	۳۴	اقسام قید از نظر ساختمان
۴۳	۶. وصفی	۳۴	اقسام قید از لحاظ نقش
۴۴	فعل معین (کمکی)	۳۴	اقسام قید از نظر ظاهر
۴۴	فعل تام یا خاص، فعل ربطی یا عام	۳۴	الف: قیده‌های نشانه‌دار
۴۵	حذف فعل	۳۵	ب: قیده‌های بی‌نشانه
۴۵	۱. قرینه‌ی لفظی	۳۵	بخش ششم: حرف
۴۶	۲. قرینه‌ی معنوی	۳۵	الف: حرف اضافه
۴۶	بخش نهم: مصدر	۳۶	ب: حرف ربط و انواع آن
۴۶	انواع مصدر	۳۶	ج: حرف نشانه
۴۷	بخش دهم: جمله	۳۶	انواع دیگر حروف
۴۷	انواع جمله از نظر محتوا	۳۷	بخش هفتم: عدد و انواع آن
۴۷	نهاد، گزاره	۳۷	۱. اعداد اصلی
۴۷	مطابقت نهاد جدا و پیوسته	۳۷	۲. اعداد ترتیبی یا وصفی
۴۸	مطابقت فعل با نهاد	۳۸	۳. اعداد کسری
۴۸	جمله‌ی پیرو و بایه	۳۸	۴. اعداد توزیعی
۴۹	جمله‌ی معترضه	۳۸	بخش هشتم: فعل
۵۰	شبه جمله	۳۸	اقسام فعل از نظر ساختمان
۵۰	انواع شبه جمله از جهت مفهوم	۳۸	۱. فعل ساده
۵۰	بخش یازدهم: پیشوندها و پسوندها	۳۸	۲. فعل پیشوندی
۵۰	پیشوندها و انواع آن	۳۸	۳. فعل مرکب
۵۰	الف: پیشوندهای فعل‌ساز	۴۰	۴. فعل پیشوندی مرکب
۵۱	ب: پیشوندهایی که اسم ...	۴۰	۵. عبارت فعلی(گروه فعلی)
۵۱	پسوند و اقسام آن	۴۰	۶. فعل لازم یک‌شخصه
۵۳	اقسام پسوند از نظر معنی	۴۰	ویژگی‌های فعل
۵۳	انواع ک	۴۱	تقسیم‌بندی فعل از نظر زمان
۵۴	انواع ی	۴۱	الف: انواع ماضی
۵۵	فصل سوم	۴۱	ب: انواع مضارع

۷۵	ایهام	۵۵	قالب‌های شعر فارسی
۷۵	ایهام تناسب	۵۵	تعریف قالب
۷۶	لف و نشر	۵۵	طرز شناخت قالب‌ها
۷۶	حسن تعلیل	۵۵	قصیده
۷۶	ارسال‌المثل	۵۶	غزل
۷۷	تمثیل	۵۷	مثنوی
۷۷	اسلوب معادله	۵۷	قطعه
۷۹	فصل پنجم ص	۵۷	رباعی
۷۹	سبک‌شناسی و نمونه‌هایی ...	۵۸	دوبیتی
۷۹	مقدمه	۵۹	چهارپاره
۸۰	پارسی دری	۵۹	ترجیع‌بند
۸۰	سبک و سبک‌شناسی	۵۹	ترکیب‌بند
۸۱	مسأله‌ی بسامد و تعریف علم بیان	۵۹	مسمط
۸۲	سبک‌های شعر فارسی	۵۹	مستزاد
۸۲	سبک خراسانی	۶۱	فصل چهارم ص
۸۲	طاهریان و صفاریان	۶۱	آرایه‌های ادبی (عوامل زیبایی سخن)
۸۳	سامانیان و غزنویان	۶۱	الف: بیان
۸۴	سلجوقیان	۶۱	تشبیه
۸۴	ویژگی‌های سبک خراسانی	۶۲	استعاره
۸۵	معروف‌ترین شاعران دوره غزنوی ...	۶۴	مجاز
۸۵	شهید بلخی	۶۵	کنایه
۸۶	رودکی	۶۷	ب: بدیع
۸۷	ابوسکور بلخی	۶۷	۱. صنایع لفظی
۸۸	دقیقی طوسی	۶۷	واج‌آرایی یا هماهنگی‌های صوتی
۸۸	کسایی مروزی	۶۸	سجع
۸۹	رابعه قزدار بلخی	۶۹	جناس
۸۹	فردوسی	۷۰	اشتقاق
۱۰۰	عنصری	۷۰	شبه اشتقاق
۱۰۱	فرخی سیستانی	۷۰	تکرار
۱۰۲	منوچهری دامغانی	۷۱	تصدیر
۱۰۴	ناصر خسرو	۷۱	تضمین
۱۰۷	سبک حد واسط یا دوره‌ی سلجوقی	۷۱	۲. صنایع معنوی
۱۰۸	سه دبستان شعری ...	۷۱	مراعات نظیر (تناسب)
۱۰۹	۱. سبک خراسانی	۷۲	مطابقه، تضاد، طباق
۱۰۹	۲. سبک آذربایجانی	۷۲	بارادوکس
۱۰۹	۳. سبک جدید بینابین یا ...	۷۴	حسن آمیزی
۱۰۹	ویژگی‌های سبک بینابین یا ...	۷۵	تلمیح
۱۰۹	امیر معزی	۷۵	اغراق

۱۹۶	هاتف اصفهانی	۱۱۱	ادیب صابر
۱۹۹	سیک مشروطه	۱۱۱	خیام
۱۹۹	علل عمده‌ی تغییر سبک در ...	۱۱۴	مسعود سعد سلمان
۲۰۰	مختصات سبک مشروطه	۱۱۶	سنایی
۲۰۰	شاعران سبک مشروطه	۱۱۹	انوری ابیوردی
۲۰۰	بهار	۱۲۳	خاقانی
۲۰۳	عارف قزوینی	۱۲۵	نظامی
۲۰۸	میرزاده عشقی	۱۲۸	سبک عراقی
۲۰۹	فرخی یزدی	۱۲۸	وضع سیاسی و اجتماعی ایران در ...
۲۱۲	دهخدا	۱۳۰	شیوع عرفان
۲۱۶	پروین اعتصامی	۱۳۱	غزل
۲۱۹	سبک شعر نو	۱۳۱	ادامه‌ی سبک عراقی در ...
۲۱۹	اصول شعر نو	۱۳۱	ویژگی‌های سبک عراقی
۲۲۰	عوامل ابهام شعر نو	۱۳۲	شاعران سبک عراقی
۲۲۰	مقایسه‌ی مختصات شعر نو و شعر کهن	۱۳۲	عطار
۲۲۱	شیوه‌های شعر معاصر	۱۳۵	سعدی
۲۲۱	نمونه‌هایی از شعر شاعران نیمایی و سپید	۱۴۶	مولوی
	نیما یوشیج:	۱۶۰	عراقی
۲۲۱	شب	۱۶۲	امیرخسرو دهلوی
۲۲۲	داروگ	۱۶۳	خواجوی کرمانی
۲۲۲	می‌تراود مهتاب	۱۶۶	ابن یمین
۲۲۳	تو را من چشم در راهم	۱۶۸	حافظ
	سهراب سپهری:	۱۷۸	جامی
۲۲۳	واحه‌ای در لحظه	۱۸۱	سبک شعر حد واسط سبک عراقی و هندی
۲۲۳	صدای پای آب	۱۸۲	مکتب واسوخت
	مهدی اخوان ثالث:	۱۸۲	ویژگی‌های مکتب وقوع و واسوخت
۲۲۶	زمستان	۱۸۲	وحشی بافقی
۲۲۷	لحظه‌ی دیدار	۱۸۳	سبک هندی
	فروغ فرخزاد:	۱۸۴	عوامل پیدایش سبک هندی
۲۲۷	هدیه	۱۸۴	ساختار سبکی تک‌بیت در سبک هندی
۲۲۸	پرواز را به خاطر بسپار	۱۸۵	دو شیوه در سبک هندی
	احمد شاملو:	۱۸۶	مختصات سبک هندی
۲۲۸	بودن	۱۸۶	شاعران سبک هندی
۲۲۸	غزلی در نتوانستی	۱۸۶	صائب تبریزی
۲۲۹	مرگ نازلی	۱۹۰	بیدل دهلوی
۲۲۹	شبانة	۱۹۳	حزین لاهیجی
۲۳۰	محاق	۱۹۵	دوره‌ی بازگشت
	نادر نادریور:	۱۹۶	مختصات شعر بازگشت

۲۴۴	سبک شناسی نثر	۲۳۰	فالگیر
۲۴۴	نثر چیست؟		فریدون مشیری:
۲۴۴	الف: طبقه بندی نثر از دیدگاه صورت	۲۳۱	پرواز یا خورشید
۲۴۴	ب: طبقه بندی نثر از لحاظ ...		حمید مصدق:
۲۴۴	ج: سیر تاریخی نثر فارسی	۲۳۲	درآمد
۲۴۴	روش بررسی تاریخی		محمد رضا شفیعی کدکنی:
۲۴۷	نمونه هایی از نثر فارسی	۲۳۲	مرثیه
۲۴۷	تاریخ بلعمی، ابوعلی بلعمی	۲۳۲	سوگواری
۲۴۷	سفرنامه ی ناصر خسرو	۲۳۳	گفت و گو
۲۴۸	تاریخ بیهقی، ابوالفضل بیهقی	۲۳۴	زندگی نامه ی شقایق
۲۵۲	نوشته بر دریا، ابوالحسن خرقانی		هوشنگ ابتهاج:
۲۵۳	قابوس نامه، امیر عنصر المعالی کیکاووس	۲۳۴	گریز
۲۵۵	سیاست نامه، خواجه نظام الملک طوسی	۲۳۵	ارغوان
۲۵۷	کشف الاسرار...		سید حسن حسینی:
۲۵۸	تمهیدات، عین القضاة همدانی	۲۳۶	توت کال
۲۶۰	تذکرة الاولیاء، عطار نیشابوری	۲۳۷	غزل نو
۲۶۲	کلیله و دمنه، نصرالله منشی		چند نمونه از غزل معاصر
۲۶۳	اسرارالتوحید، محمد بن منور	۲۳۷	مهدی حمیدی
۲۶۶	چهار مقاله، نظامی عروضی	۲۳۷	شهریار
۲۶۷	مرزبان نامه، سعدالدین وراوینی	۲۳۸	سیمین بهیبهانی
۲۶۸	گلستان، سعدی	۲۳۸	هوشنگ ابتهاج
۲۷۱	بهارستان، جامی	۲۴۰	محمد رضا شفیعی کدکنی
۲۷۲	نامه ای از قائم مقام فراهانی	۲۴۱	محمدعلی بهمنی
۲۷۲	دروس الاشیاء، علی اکبر دهخدا	۲۴۱	حسین منزوی
۲۷۴	اندیشه ی ادبی ایرانی، ...	۲۴۳	سید حسن حسینی
۲۷۸	کتابنامه	۲۴۳	قیصر امین پور

به نام خدا

مقدمه

آشنایی با تاریخ و فرهنگ و میراث تاریخی و فرهنگی هر ملتی، از طریق آموختن زبان آن میراث، ممکن می‌باشد. شاید در گذشته‌ی نه چندان دور، یادگیری زبان ذخیره‌های فرهنگی و ادبی، همچون امروز، ضروری به نظر نمی‌رسید. به دلایل گوناگون، شرایط آن روزگار با امروز همخوانی ندارد و درست هم همین است. در گذشته، ابزار ارتباطات با این گستردگی و گوناگونی و دسترسی آسان وجود نداشت.

وسایل انتقال دانش، محدود و زمان‌بر بود. بهترین و آرامش‌بخش‌ترین منبع هم کتاب بود. شیوه‌ی زندگی هم قبل از حضور و نفوذ محصولات حاصل از پیشرفت تکنولوژی به لایه لایه‌های زندگی انسان‌ها، به گونه‌ای بود که اهل زبان، یا دست‌کم، آن بخش از جامعه که با علم و فرهنگ در ارتباط بودند، چه به صورت شفاهی و چه مکتوب، با زبان میراث فرهنگی و ادبی آشنا می‌شدند. شیوه‌ی زندگی عاری از حرص و آز به مردم این فرصت را می‌داد تا بیشتر در کنار یکدیگر باشند. این با هم بودن‌ها و در کنار هم بودن‌ها، به صورت آگاهانه و با برنامه‌ریزی، به شب‌نشینی‌ها و کتاب‌خوانی‌ها و برگزاری مراسم شادی و سوگ و ... کشیده می‌شد. و در این نشست و برخاست‌ها نیز آنچه عرضه می‌شد غذای روح و جان آدمیزاد بود؛ میراث فرهنگی و ادبی و ...

دل‌مشغولی‌ها هم که نبود و اگر هم بود، کم بود. زمان کافی هم در اختیار بود. کاربران و اهل زبان هم به صورت سنتی، با زبان این اندوخته‌ها آشنا می‌شدند و در نتیجه از عهده‌ی درک مفاهیم بلند آن میراث گران‌سنگ نیز برمی‌آمدند. و درک و فهم محتوای آن میراث هزاران ساله

نیز تأثیر مستقیم و غیرمستقیم خود را بر جسم و جان مردم می‌گذاشت و جلوه‌های این اثرگذاری نیز در شیوه‌ی زندگی و روابط انسانی و اخلاق‌مندانه‌ی مردم، جلوه‌ای تمام داشت. در مقایسه با گذشته‌ی نه چندان دور که ذکر خیر آن گذشت، به مدد پیشرفت دانش در دنیای غرب و اشاعه‌ی محصولات آن پیشرفت و برخورداری انسان‌ها از امکانات و مظاهر تکنولوژی، جامعه‌ی سنتی ما نیز ناگزیر، خواسته و ناخواسته، بی آنکه شرایط گذر از سنت در آن ایجاد گردد، با ابزار تکنولوژی آشنا گردید و این آشنایی و امکاناتی که تکنولوژی در اختیار وی قرار داد، باعث شد که امروزه مردم جامعه و بویژه نسل جوان و دانشجویان، با حجم پایان‌ناپذیری از داده‌ها و دانش‌ها روبه‌رو شوند بی آنکه پیش از این رویارویی، با زبان میراث فرهنگی و ادبی خود، آشنا گردند. نتیجه آنکه بین خود و آن ذخایر ارزشمند هزاران ساله‌ی برجای مانده، تناسب و سنجشی نمی‌یابند و آنچه درمی‌یابند، ناهماهنگی و بیگانگی است. آن حجم پایان‌ناپذیر داده‌ها و دانش‌ها نیز وقتی با مردمان ناآشنا و ناآگاه از هویت خود روبه‌رو می‌شوند، نه تنها تأثیرگذاری خود را دست می‌دهند بلکه کاربران خود را نیز اسیر و گرفتار می‌سازند.

محک تجربه و منتقد زمان، این گونه می‌گویند که بهترین وسیله و شیوه برای رساندن مردم به سطحی که احساس پوچی و بیهودگی نکنند، همان است که آنها را با گذشته‌ی خویش آشنا سازیم و پیوند برنیم و این آشنایی و پیوند، صورت نمی‌گیرد مگر به یاری فراگیری زبان آن آموزه‌ها.

کتاب حاضر، در واقع گزیده‌ای است بسیار مختصر از آثار ادبی منظوم و منثور زبان فارسی، از اواخر قرن سوم هجری قمری تا امروز، به همراه شرح‌حالی مختصر از بزرگان ادبیات فارسی، که به منظور آشنایی دانشجویان گرامی، با نمونه‌هایی از آثار بزرگان تاریخ ادبیات این سرزمین، فراهم گردید. ضرورت مطالعه و یادگیری چهار فصل اول کتاب؛ کلیات ادبی، دستور زبان فارسی، قالب‌های شعر فارسی و آرایه‌های ادبی - که در گردآوری مطالب آن، از کوشش‌های ارزشمند پیشینیان، بهره‌ی فراوان برده شده است - در واقع، مقدمه‌ای است برای ورود به خواندن فصل پنجم کتاب؛ نمونه‌هایی از نظم و نثر زبان فارسی که یادگیری آن مقدمات، زمینه را برای درک بهتر این نمونه‌ها، فراهم می‌سازد. با این امید و آرزو که دانشجویان گرامی، با آشنایی و یادگیری زبان میراث کهن ادبیات فارسی، و برقراری پیوند با گذشته‌ی فرهنگی و ادبی این سرزمین، در آینده و ادامه‌ی زندگی نیز، این پیوند و ارتباط را همچنان پایدار بدارند.

و توفیق از اوست